

Geçmişten Günümüze Urfa'da Müzik

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Hüseyin AKPINAR

Prof. Dr. Ekrem BEKTAŞ

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL

Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ

Prof. Dr. Oğuz Ozan BİLEN

Doç. Dr. Mahmut KAYA

Doç. Dr. Ahmet Suat KARAHAN

Doç. Dr. Gökhan YALÇIN

Dr. Öğr. Üyesi Ozan BALDAN

Dr. Öğr. Üyesi Cihan TABAK

Dr. Öğr. Üyesi Taner TOPALOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Ömür Arda AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Elçin ERGİN

Öğr. Gör. Murat BİRER

Öğr. Gör. Zeki Fırat DEMİRCİ

Öğr. Gör. Güllü ÖZTÜRK

Öğr. Gör. Celal ŞAHİN

İmtiyaz Sahibi / Publisher • Gece Kitaplığı
Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • Doç. Dr. Atilla ATİK
Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Didem Semra KORKUT
Sosyal Medya / Social Media • Arzu Betül ÇUHACIOĞLU

Birinci Basım / First Edition • © Aralık 2019

Yayıncı Sertifika No: 15476

ISBN • 978-625-7976-69-5

© copyright

Yazıların hukuki ve bilimsel sorumluluğu yazarlara aittir

Gece Akademi Gece Kitaplığının yan kuruluşudur.
Copyright © 2019 by Gece Kitaplığı

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, or any information storage or retrieval system, without permission from the publisher.

Gece Akademi is a subsidiary of Gece Kitaplığı.

Gece Kitaplığı / Gece Publishing
ABD Adres / USA Address: 387 Park Avenue South, 5th Floor,
New York, 10016, USA
Telefon / Phone: +1 347 355 10 70
Türkiye Adres / Turkey Address: Fevzi Çakmak 1 Sok. 22/A
Çankaya/ANKARA
Telefon / Phone: +90 312 230 20 24
+90 555 888 24 26
web: www.gecekitapligi.com
e-mail: geceakademi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume

Sertifika / Certificate No: 42539

GeceAkademi

“BİR TEKKE MÛSİKÎSİ FORMU OLARAK SALÂT-I KEMÂLİYE VE ŞANLIURFA'DA OKUNAN SALÂT-I KEMÂLİYELERLE KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRİLMESİ”

Ahmet Hakkı TURABİ*

Salât

Salât, Arapça bir kelime olup; lûgatte “duâ, namaz, istiğfâr, rahmet, yüceltme, ikram, bildirme, ibadet etme, af dileme, yalvarma, ateşe tutma, kızartma” anlamlarına gelmektedir. Kur’ân-ı Kerîm’de “Muhakkak ki Allah ve melekleri, peygambere hep salât etmektedirler. Hz. Peygamber’e “Allah’tan rahmet ve selâm temenni eden, onu metheden ve şefâatini dileyen, aile fertlerine ve yakınlarına dua ifadeleri içeren, çeşitli şekillerde tertiplenmiş hürmet ve duâ cümleleri ihtiva eden, belirli bestesiyle veya serbest bir şekilde okunan sözlerin genel adıdır.¹

Ey iman edenler siz de ona salât ü selâm getirin” (Ahzab-56) ayetinde “salât” kelimesi, Cenâb-ı Allah’ın Hz. Peygamber’e rahmet ve inâyetine, meleklerin ve iman edenlerin ise hürmet ve muhabbetine işaret etmektedir. Ayetin devamında “Allah ve Rasûlünü incitenler, eziyet edenler...” ifadesi de salât ve selam etmemenin onu desteklememek ve incitmek anlamına delildir. Dolayısıyla salât ve selâm, sadece kavî değil aynı zamanda fiilî de olmalıdır.²

Bu emirler çerçevesinde Sâfiî ve Hanbelî mezhebinde namazda salât ü selâm okumak vâciptir; salât ve selâmsız namaz sahîh değildir. Mâlikî ve Hanefîler’de ise sünnet-i müekkeddir; salât ve selâmsız namaz, ancak kerâhetle sahîhtir.

Hz. Peygamber, bu ayetin inzâlî üzerine ashâbın “Yâ Rasûlallah sana nasıl salât edeceğiz?” sorusuna cevâben “Allâhümme salli...” ve “Allâhümme bârik...” duâlarını öğretmiştir. Selâmın ise “es-Selâmü aleyke Yâ Rasûlallah”, “es-Selâmü aleyke Yâ Eyyühe’n-Nebiy”, “Selâmün aleyke” şeklinde yapılması mervîdir. Dolayısıyla salâvâtın sözleri Arapçadır.

Ahzâb-36. âyetteki emir doğrultusunda hadis kaynaklarımızda tespit edilen Hz. Peygamber ile ilgili salât ve selâm cümlelerine (yaklaşık 40 civarındadır), ulemâ ve mutasavvıflarımızın da –hadis külliyâtında Hz. Peygamber’in özelliklerini göz önünde tutarak- yaptıkları küçük ilâvelerle salâvât metinlerimiz çoğalmıştır. Bu açıdan manzûmesi Behlûl-i Dâna (Ebû Vuheyb b. Sayrâfi, v. 190/805)’ya ait, Hatîb Zâkirî Hasan Efendi tarafından bayati makamında bestelenen Cuma ve bayram salâtı, tespit edilen en eski sözlerdir.

Kelime olarak “ihbâr, haber verme, tenbih, uyarma” anlamına gelen “tesvîb” ise, müezzinin ezan içerisinde veya ezandan sonra bazı uyarı cümlelerini seslendirmesidir. Hz. Bilâl’in sabah ezanı içerisinde “es-Salâtü hayrun mine’n-nevm” cümlesi, ezandan sonra Hz. Rasûlullah’ın kapısı önünde –O’na cemaatin hazır olduğunu ifade etmek maksadıyla- “es-Selâmü aleyke Yâ Rasûlallah, es-Salât es-Salât Yâ Rasûlallah” cümleleri; ezan ile kâmet arasında bir kişinin “es-Salât(-h), Rahimekümullâh” ifadeleri Hz. Peygamber’den sonra hulefâ-i râşidîn zamanında da devam etmiştir. Tesvîb, bu açıdan ezan değil; ezana ilâve edilen haber verme olmakla birlikte daha sonra minarenden okunan salât ve selâmlara kaynak teşkil etmiştir.

Müminlere farz olan salâtın belirli bir amaca matuf olarak minarede veya farklı mekanlarda okunmasının kesin bir tarihi olmamakla birlikte; minarelerden tesbih okuma geleneği ilk kez Mısır’da Mesleme b. Muhammed döneminde 678 senesinde başlamıştır. Salât okuma ise muhtemelen 9. Yüzyılda Ahmed b. Tolun Camii’nde sabah ezanlarına eklenerek başlamıştır. Bu gelenek aynı zamanda zaten Şam ve Hicaz bölgelerinde devam etmektedir. Eyyübîler ile birlikte ezanlardan önce veya sonra minarenden salâtlar okunmuştur. 1300 yıllarında Memlûk Sultanı Muhammed b. Kalavun’un iradesiyle Cuma

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk Din Musikisi Anabilim Dalı Öğr. Üyesi

¹ Özcan, Nuri, (2008), “Salâ”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1. baskı, c. 36, s. 15.

² Koca, Fatih, (2017), *İslam Medeniyeti’nde Salâ ve Salâvât Geleneği*, Ankara, s. 2-71.

ezanından önce, 1389 yılında Salih b. Eşref Zeynüddin II. Haccî döneminde akşam ezanı dışında tüm ezanların ardından salâ okunma usûlü konmuştur.³ Osmanlılar döneminde bu gelenek besteli salâtlarla devam etmiştir.

Minareden okunan besteli salâlarımız dilkeşhâverân sabah salâsı, bayati bayram salâsı, hüseyini Cuma ve cenâze salâları, cenâze gülbangi, mâye cenâze salâsı, temcid salâsıdır. Aynı zamanda ferâciye gibi belirli amaçlara matuf olarak minareden okunan salâlarımız vardır. Salâtlar, genellikle Câmî Mûsikîsi kısmında değerlendirilmekle birlikte yalnızca câmilere mahsûs kalmayıp tekkelerde “davet, çağırma, buyur etme”, mevlevîhânelerde yemek zamanında “lokmaya salâ”, mukâbele zamanı geldiğinde “tennüreye salâ” anlamında kullanılmıştır. Tarikatlerin zikir merâsimlerinde -besteli veya bestesiz- okunan salât ü selâmlar vardır. Salât-i Ümmiye, Salât-i Kemâliye, Salât-i Melevân, Salât-i Kutbiye, Salât-i Münciye, Salât-i Efdaliye gibi salavât-i şerîfe çeşitleri vardır.⁴ Bunlardan en çok bilineni “Salât-i Kemâliye”dir.

Salât-i Kemâliye

Kâdirî, Rifâî ve Halvetî gibi cehrî zikir yapılan tarikat âyinlerinde zikrin kuûdi kısmında evrâda geçmeden evvel okunan bu salât, adını metnin içinde geçen “*adede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi-kemâlihî*” ifâdesinden almıştır. Salâtın metni, Halvetiyye tarikatının Bekrî kolunun kurucusu Şeyh Mustafa Kemâleddin el-Bekrî (1688-1749)’ye aittir.⁵ Hz. Peygamber’i övmek için yazıldığı ve beğeni gördüğünden dolayı Salât-ı Kemâliyeler câmilerde de okunmuştur. Salât-i Kemâliye, tekkelerde zikre başlamadan önce farklı bestelerde ve bazı farklı kelimelerle okunabilmektedir.

Salât-ı Kemâliye, özellikle Kadirî ve Halvetî tarikatlarında, Rifaiyye’nin Elvâniye kolunda ve kıyamî tekkelerde okunan bir salavâttir. Bilhassa yatsı namazından sonra şeyhefendinin başkanlığında topluca yedi defa okunmaktadır. Kıyamîlerde her zikre Salât-i Kemâliye ile başlanır, onun arkasından evrâd-ı şerife kendisine mahsus bir tavır ve usûl ile koro halinde okunmaktadır.⁶ Muharrem aylarında Kıyamî tekkelerinde evrâd-ı şerife okunmaz, Salât-ı Kemâliye’den sonra hemen mersiyyeye başlanırdı.⁷ Buna “yatsı usûlü” denilmiştir. Böylece Hz. Peygamber vesîle edilerek, rızkın genişleyeceği, gamın ve endişelerin giderileceği inancıyla Allah’a duâ edilir.

Salât-i Kemâliye geleneğini günümüze aktaran Cerrâhî tarîkati, Halvetîliğin bir kolu olup bütün Halvetîlerde olduğu gibi âyin merâsimi “devrânî”dir. Son zamanlarda perşembe günleri yatsı namazını müteâkiben yapılan âyinlerde tüm İslâm büyükleri ve silsile-i şerîfteki hazretler için “el-Fâtiha” okunduktan sonra, özel bestesiyle Salât-i Kemâliye okunur. Cerrâhîlikte “usûl” adıyla anılan sabah, akşam ve yatsı vakitlerinde icra edilen âyinler vardır ve sabah âyini de Salât-i Kemâliye okunmaktadır.⁸

İstanbul’da Karagümrük’teki Âsitâne’de okunan Uşşak Salât-i Kemâliye, İstanbul Türk Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorünü Yaşatma Vakfı tarafından notaya alınmıştır. Tebliğimizde Salât-i Kemâliye’nin en yaygın hali olan bu besteyi esas alarak Şanlıurfa’da okunan segâh ve uşşak makamındaki bestelenmiş Salât-i Kemâliye’lerle karşılaştırarak değerlendireceğiz.

İstanbul’da Halvetî Cerrâhî tarîkinde okunan Uşşak Salât-i Kemâliye’nin metni ve notası ise şu şekildedir:

1. *Allâhümme salli ve sellim ve bârik ‘alâ seyyidinâ Muhammedin ve ‘alâ âlihî ‘adede in ‘âmillâhi’l-kerîmi ve ifdâlihî*
(Ey Allahım, Efendimiz Hz. Muhammed’e ve ailesine Allah’ın bütün nimetleri sayısı kadar salât, selâm ve bereket olsun)
2. *Allâhümme salli ve sellim ve bârik ‘alâ mürşidinâ Muhammedin ve ‘alâ âlihî ‘adede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî*
(Ey Allahım, Mürşidimiz Hz. Muhammed’e ve ailesine Allah’ın kemâli sayısınca ve kemâline lâyık olacak kadar salât, selâm ve bereket olsun)

³ Özcan, c. 36, s. 15.

⁴ İnançer, Ömer Tuğrul, (2005), “Osmanlı Tarihinde Süflük, Âyin ve Erkânları”, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, (Haz. Ahmet Yaşar Ocak), Ankara, s. 121; Akpınar, Hüseyin, (2011), *Şanlıurfa’da Dini Musiki*, Şanlıurfa, s. 70.

⁵ Metni için bkz. Şimşek, Selami, (2013), “Seyyid Mehined Nûri Üsküdarî (ö. 1273/1856) ve Salât-ı Kemâliyye Şerhi”, *Tasavvuf Dergisi*, S. 4, s. 351-376.

⁶ Revnakoğlu, Cemaletdin Server, (2003), *Eski Sosyal Hayatımızda Tasavvuf ve Tarikat Kültürü*, İstanbul, s. 331.

⁷ Akpınar, s. 71.

⁸ İnançer, s. 70.

3. *Allâhümme salli ve sellim ve bârik 'alâ şemsi'd-duhâ Muhammedin ve 'alâ âlihî 'adede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî*
(Ey Allahım, Gündüzün güneşi Hz. Muhammed'e ve ailesine Allah'ın kemâli sayısınca Allah'ın kemâline ve kemâline lâıyk olacak kadar salât, selâm ve bereket olsun)
4. *Allâhümme salli ve sellim ve bârik 'alâ bedri'd-düçâ Muhammedin ve 'alâ âlihî 'adede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî*
(Ey Allahım, Karanlığın ayı Hz. Muhammed'e ve ailesine Allah'ın kemâli sayısınca Allah'ın kemâline ve kemâline lâıyk olacak kadar salât, selâm ve bereket olsun)
5. *Allâhümme salli ve sellim ve bârik 'alâ nûri'l-Hüdâ Muhammedin ve 'alâ âlihî 'adede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî*
(Ey Allahım, Hüdâ'nın nûru Hz. Muhammed'e ve ailesine Allah'ın kemâli sayısınca Allah'ın kemâline ve kemâline lâıyk olacak kadar salât, selâm ve bereket olsun)

UŞŞAK SALÂT-I KEMÂLİYE

Al- lâ- hüm-me sal- li ve sel- lim ve bâ- rik a- lâ

sey- yi- di- nâ Mu- ham- me- din ve a- lâ â- li- hi a- de- de
mür- şî- di- nâ

i- nâ- mil- lâ- hil ke- rîm ve if- dâ- li- hi

Al- lâ- hüm-me sal- li ve sel- lim ve bâ- rik a- lâ

şem- sid du- hâ Mu- ham- me- din ve a- lâ â- li- hi a- de- de
bed- rüd dü- câ
nû- ril hü- dâ

ke- mâ- lil- lâ- hi ve ke- mâ ye- li- ku bi ke- mâ- li- hi

Not :Tüm tarikatlarda okunmakla birlikte daha çok Halvetiler tarafından icrâ edilen bu eser ritmik olarak söylenir.
Eserin 1. ve 4. satırındaki küçük notalar ile belirtilen vurgular sadece zâkirbaşları tarafından yapılmaktadır.

Şanlı Urfa'da Okunan Salât-i Kemaliye

Şanlıurfa'da yapılan tarikat usûllerinde sıklıkla Salâtlara yer verilir. Hz Peygamber'e duyulan büyük saygı ve hürmet ile bağlılığın ifadesi olarak, Salât-ı Kemâliye, Salât-ı Münçîye, Salât-ı Efdâlîye, Salât-ı

Kutbîye, Sünbülî Salâtı gibi değişik isim ve biçimlerde ortaya çıkan ve tarikatlarda okunan Salâvât-ı şerîfe örnekleridir. Dergâh Camii'nde yapılan usûllerde de bu emre uyularak ve Hz. Peygamber'e duyulan sevgi ve özlem neticesinde Salâtlara sıkça yer verilmiştir.⁹

Doç. Dr. Hüseyin Akpınar'ın çalışmaları neticesinde haberdar olduğumuz, Şanlıurfa'da Câmî Mûsikîsi türü olarak icra edilen uşşak ve seghah makamlarında iki salât-i kemâliye daha mevcuttur. Sn. Akpınar'ın verdiği bilgiler çerçevesinde tekkelerin ilğasından sonra Şanlıurfa'da kısaca salavât olarak bilinen Salât-i Kemâliye, bütün halkın okuduğu bir form halini almıştır. Salât-i Kemâliye formunun Şanlıurfa'da belirgin olarak icrâ edildiği iki yerden biri mevlid merasiminin başı, diğeri ise terâvih namazının sonudur: "Salât-i Kemâliye, Şanlıurfa'da okunan Siverekli Yusuf Sami Efendi (ö. 1932) mevlidinin başında Uşşâk makamında ve kendine özgü usûlüyle icrâ edilmektedir. Güftesi, üç cümleden oluşan ve Arapça olan Salât-i Kemâliye, Türk mûsikîsi makâm ve nağmeleriyle okunmaktadır. Her cümle salât ve selâm ile başlayıp Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sıfatlarından birinin zikredilmesiyle devam etmektedir:

1. *Allâhümme salli ve sellim ve bârik 'alâ hayri'l-verâ Muhammedin ve 'alâ âlihî 'adede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî*
(Ey Allahım, en güzel verâ sahibi Hz. Muhammed'e ve ailesine Allah'ın kemâli sayısınca ve kemâline lââyık olacak kadar salât, selâm ve bereket olsun)
2. *Allâhümme salli ve sellim ve bârik 'alâ nûri'l-Hüdâ Muhammedin ve 'alâ âlihî 'adede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî*
(Ey Allahım, Hüdâ'nın nûru Hz. Muhammed'e ve ailesine Allah'ın kemâli sayısınca Allah'ın kemâline ve kemâline lââyık olacak kadar salât, selâm ve bereket olsun)
3. *Allâhümme salli ve sellim ve bârik 'alâ şemsi'd-duhâ Muhammedin ve 'alâ âlihî 'adede kemâ lillâhi ve kemâ yelîku bi kemâlihî*
(Ey Allahım, Gündüzün güneşi Hz. Muhammed'e ve ailesine Allah'ın kemâli sayısınca Allah'ın kemâline ve kemâline lââyık olacak kadar salât, selâm ve bereket olsun)

Salât-ı Kemâliye, Şanlıurfa'da Ramazan ayında terâvih namazının sonunda aynı güfte ve usûl ile Segâh makamında okunmaktadır. Terâvih ve Vitir namazları arasında okunan Salât-ı Kemâliye, cumhur müezziniği çerçevesinde, cemaatin de iştirakiyle coşku ve şevk ile icrâ edilir. Metnin ikinci cümlesinde "Nûri'l-Hüdâ" bölümü okunurken cemaat, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) salavât getirerek başta yüzleri olmak üzere vücutlarını meshetmektedir. Sn. Akpınar'ın şifâhî kaynaklardan derleyerek notaya aldığı bu iki eser, Şanlıurfa'da iki asırdır okunmaktadır.¹⁰

⁹ Öksüzöğlü, Osman, (2015), *Şanlıurfa Dergâh Camii'nde Yapılan Tarikat Usûlleri ve Müzikal Analizleri*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 7-116.

¹⁰ Akpınar, s. 4-72.

SALÂT-I KEMÂLİYE

"Segâh Salât"

Yöresi: Şanlıurfa
Kaynak: Said Bağmancı

Derleyen-Notaya alan:
Dr. Hüseyin Akpınar

Devrihindi (♩=98)

Al lâ hüm me sal li ve sel lim ve bâ rik

Düyek

a lâ Hay ril ve râ Mu ham me din ve a lâ
Nû ril Hü dâ
Şem sid du hâ

Â li hî a de de ke mâ lil lâ

hi ve ke mâ ye li ku bi ke mâ li hî

SALÂT-I KEMÂLİYE

"Uşşak Salât"

Yöresi: Şanlıurfa

Derleyen-Notaya alan:
Dr. Hüseyin Akpınar

Devrihindi (♩=112)

Al lâ hüm me sal li ve sel lim ve bâ rik

Düyek

a lâ Hay ril ve râ Mu ham me din ve a lâ
Nû ril Hü dâ
Şem sid du hâ

Â li hî a de de ke mâ lil lâ

hi ve ke mâ ye li ku bi ke mâ li hî

SONUÇ

Cenâb-ı Allah'ın emirleri doğrultusunda Hz. Peygamber'e salât ve selâm verme, toplumumuzun Hz. Rasûlullah'a duyduğu muhabbet ve hürmet çerçevesinde gelişen salât, dînî mûsikîmizin en önemli ve – besteli veya bestesiz- çok icrâ edilen formu haline gelmiştir. Gerek câmilerde gerek tekkelerde ve dahi her türlü dînî cemiyetlerde okunan salât ve selamların sayısı –unutulmuş olanlarla birlikte- binlercedir. Salât-i Kemâliye ise görüldüğü üzere hem caminin hem tekkenin ortak mûsikî formlarındandır.

İstanbul âsîtanelerinde okunan Salât-i Kemâliyeler nüanslarla birbirinden ayrılmaktadır. Uşşak başta olmak üzere hüseyini vb. makamlarda notaya alınan bu eser kendine usûlsüz -has usûlüyle- bir şekilde topluca okunmaktadır. Şanlıurfa örneğini ise Sn. Akpınar devrihindî-düyek değışmeli bir şekilde notaya almıştır. Bununla birlikte Şanlıurfa'da okunan uşşak ve segâh örneklerin aslında zikredilen usûle bağlı kalmaksızın okunduğu bir gerçektir. Zira dînî mûsikîmizin besteli bir eserlerinde genel uygulamaya başlanan usûlle bitirmektedir. Muhtemelen Sn. Akpınar'ın hem usûle uyması hem icrâ edilmesi ve hem de öğretim kolaylığı amacıyla bu usûllerle notaya aldığı kanaatindeyiz.

İstanbul örneğinde melodik yapı, klâsik-geleneksel dîni mûsikîmize oldukça uygundur. Enteresandır ki her iki Şanlıurfa örneği de İstanbul'da okunan uşşak salâtın melodik yapısındadır. Sn. Akpınar'ın pek kıymetli çalışması olan *Şanlıurfa'da Dîni Mûsikî* isimli eserinden gördüğümüz üzere, burada icra edilen eserlerde bölgeye ait yerel mûsikî zevkinin tesirleri sözkonusuyken, mevzubahis segâh ve uşşak salâtlarda İstanbul zevki ön plandadır. Bu da bize İstanbul'da okunan salât-i kemâliyenin Şanlıurfa'yı etkilediği kanaatini uyandırmaktadır.

Nihâyetinde Şanlıurfa'ya mahsûs olan segâh ve uşşak makamlarındaki salât-ı kemâliyelere notaya alarak bize intikalini sağlayan Doç. Dr. Hüseyin Akpınar'a tekrar teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Hüseyin, (2011), *Şanlıurfa'da Dini Musiki*, Ankara.
- İnançer, Ömer Tuğrul, (2005), "Osmanlı Tarihinde Sûfilik, Âyin ve Erkânları", *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, (Haz. Ahmet Yaşar Ocak), Ankara.
- Koca, Fatih, (2017), *İslam Medeniyeti'nde Salâ ve Salâvât Geleneği*, Ankara. Özcan, Nuri, (2008), "Salâ", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1. baskı, 15-16.
- Öksüzoğlu, Osman, (2015), *Şanlıurfa Degâh Camii'nde Yapılan Tarikat Usûlleri ve Müzikal Analizleri*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Revnakoğlu, Cemaladdin Server, (2003), *Eski Sosyal Hayatımızda Tasavvuf ve Tarikat Kültürü*, İstanbul.
- Şimşek, Selami, (2013), "Seyyid Mehmed Nûri Üsküdarî (ö. 1273/1856) ve Salât-ı Kemâliyye Şerhi", *Tasavvuf Dergisi*, S. 4, 351-376.